

نامه به سردبیر: نگاهی بر آشفستگی موجود در ترجمه و کاربرد سه واژه مهم مورد استفاده در علوم پزشکی: "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy"

همایون صادقی‌بازرگانی^۱، صابر اعظمی‌آغداش^{۲*}

۱- گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت و تغذیه، دانشگاه علوم پزشکی تبریز ۲- مرکز تحقیقات پیشگیری از آسیب‌های حوادث ترافیکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز ۳- مرکز تحقیقات مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی تبریز ۴- گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز * نویسنده مسؤول: دانشگاه علوم پزشکی تبریز، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، گروه مدیریت خدمات بهداشتی درمانی. تلفن: ۰۴۱۱-۳۳۴۰۳۰۸ پست الکترونیک: saberazami@yahoo.com

دریافت: ۹۱/۲/۲ پذیرش: ۹۱/۸/۱۴

توجه به اهمیت زیاد همکاری بین رشته‌های مختلف این علوم در ارایه خدمات سلامت و نقش وجود یک زبان علمی مشترک بین محققان و کارشناسان مختلف، باید تلاش‌های جدی جهت ایجاد یک زبان علمی مشترک در بین افراد این رشته در زمینه‌های مختلف به وجود آید. یکی از عناصر بسیار مهم در یکسان‌سازی و ایجاد زبان مشترک، مجلات علمی و پژوهشی علوم پزشکی می‌باشند. زیرا در سال‌های اخیر تعداد این مجلات و مقالاتی که در آن‌ها به چاپ می‌رسند افزایش بسیار زیادی داشته است و مسلماً تعداد افرادی که از این مقالات نیز استفاده می‌کنند متعاقب آن افزایش یافته است. از این رو مسؤولیت سنگینی بر عهده سردبیران محترم این مجلات می‌باشد که در چاپ مقالاتی که معانی و تفاسیر متناقضی از این اصطلاحات ارایه می‌دهند دقت بیشتری داشته و جهت ایجاد یک زبان مشترک و یکسان‌سازی معانی این اصطلاحات بیش از پیش توجه فرمایند. بدیهی است هدف از نگارش مطلب حاضر نه این بوده است که سلیقه و ترجمه مد نظر نویسندگان معرفی گردد، بلکه بر آن شدیم تا بدین وسیله توجه محققان و صاحب‌نظران و نیز افراد مسؤول در این زمینه را به ضرورت انجام اقدامی جهت همسوسازی محققان، مترجمان و نویسندگان علوم پزشکی در استفاده از معادل مناسب سه واژه "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy" که بی‌شک جزو مهم‌ترین واژه‌های کاربردی در علوم مختلف پزشکی می‌باشند جلب نماییم.

مجله علمی- پژوهشی حکیم یکی از مجلات معتبر و پیشرو در زمینه‌های مختلف علوم پزشکی می‌باشد و به گمان نویسندگان، تأثیر زیادی در تبیین منش علمی نویسندگان در مجلات علوم پزشکی فارسی زبان کشور دارد. از این رو انتظار می‌رود با چاپ این مطلب در این مجله سردبیران، محققان، و ارایه‌دهندگان خدمات سلامت به این موضوع بیش از پیش توجه کنند و جهت رسیدن به یک زبان مشترک در ترجمه و تفسیر این لغات تلاش نمایند.

همواره در طول تاریخ، نبود یک زبان مشترک و برداشت‌های مختلف از یک موضوع باعث ایجاد مشکلات و سوءتفاهمات زیادی گشته است. زمینه‌های مختلف علم نیز از این امر مستثنی نبوده و همیشه در بین دانشمندان و محققان علوم مختلف، اختلاف نظرهای زیادی بر روی واژگان بوده و مشکلات زیادی از نبود یک زبان مشترک به وجود آمده است. یکی از این علوم که در سال‌های اخیر گسترش زیادی داشته است و شاخه‌های زیادی به آن اضافه شده است، علوم پزشکی است که به دلیل گستردگی و انشعاب رشته‌های مختلف در این علوم، محققان و افرادی که در این زمینه مشغول هستند با مشکل تفاهم و ایجاد یک زبان مشترک مواجه هستند. یکی از عوامل اصلی نبود یک زبان مشترک در علوم پزشکی و سایر علوم "واژگان" و "اصطلاحات" هر رشته می‌باشد که باعث کج‌فهمی‌ها و سوءتفاهمات از سوی دیگر افراد می‌گردد. متأسفانه در طی سال‌های گذشته در رشته‌های مختلف علوم پزشکی در کشورمان، واژگان و اصطلاحاتی که باعث سردرگمی و عدم تفاهم متخصصان و محققان و سایر گروه‌های درگیر در این علوم گشته، رواج زیادی داشته است. این موضوع اختلاف نظراتی را به وجود آورده و سبب شده که محققان و متخصصان این علوم به بازی با کلمات بپردازند و از توجه به اصل مطلب و هدف کاربردی آن غفلت به عمل آورند. از واژه‌ها و اصطلاحاتی که در سال‌های گذشته در بین رشته‌های مختلف علوم پزشکی کاربرد زیادی داشته و متأسفانه ترجمه‌ها و تعابیر متناقض و متفاوتی از آن‌ها شده است، اصطلاحات "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy" بوده است. با مروری بر فرهنگ لغات، کتب و مقالات مختلف در این رشته‌ها که در جداول شماره‌های ۱ تا ۳ آورده شده است، متوجه دامنه این اختلافات و تفاوت‌ها خواهیم شد. با توجه به دامنه وسیع اختلافات موجود بر سر این اصطلاحات و سایر اصطلاحات مشابه و همچنین توجه به حساسیت و اهمیت بالای علوم پزشکی به دلیل ارتباط مستقیم بودن با جان انسان‌ها و

جدول ۱- معانی مختلف کلمات "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy" در کتب علوم پزشکی

ردیف	نام کتاب	ترجمه / مؤلف و سال انتشار	واژه انگلیسی	ترجمه واژه انگلیسی
۱	اصول بیماری‌های داخلی هاریسون (بیماری‌های قلب و عروق)	ترجمه دکتر مهدی موسوی، ویرایش ۱۶ سال ۲۰۰۵	efficacy	اثر
۲	اصول بیماری‌های داخلی هاریسون (بیماری‌های گوارش)	ترجمه دکتر سید مهدی حسینی، ویرایش ۱۶ سال ۲۰۰۵	effectiveness	اثر
۳	تندآموز اپیدمیولوژی و آمار پزشکی	دکتر پیمان سلامت، ۱۳۸۴	efficiency	کارایی
۴	میانی مدیریت	استفین بی. رابینز، ۱۳۸۶	effectiveness	اثر بخشی

جدول ۲- معانی مختلف کلمات "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy" در مقالات علوم پزشکی

ردیف	نام نویسنده	عنوان مطالعه به فارسی	عنوان مطالعه به انگلیسی	واژه انگلیسی	ترجمه
۱	دکتر سعید ولدآبادی (۱)	کارآکندهای عملکرد نیتروژن در باروری نیتروژن توسط دیاگرام Leaf color	Nitrogen performance characteristics for nitrogen fertilizer management by leaf color diagram	efficiency	فایده، سودمندی
۲	دکتر محمد عارفی (۲)	مطالعه در مورد فاکتورهای عامل ترک زودهنگام دانش‌آموزان دختر در مدرسه راهنمایی	A study of factors affecting early leaving girls at secondary school	efficiency	کارآمدی
۳	مهدی کدیو (۳)	مقایسه پتانسیل تمایز سلول‌های بنیادی مزانشیمی انسان و چندگونه حیوانی	Comparison of the differentiation potential of human mesenchymal stem cells and several animal species	efficiency	بازده
۴	حسین قمری گیوی (۴)	اثربخشی درمان شناختی-رفتاری مبتنی بر رایانه در مقایسه با درمان به شیوه بالینی در افسردگی اساسی	Efficiency of computerized cognitive behavioral therapy versus clinical intervention for the treatment of major depression	efficiency	اثربخشی
۵	دکتر محمدحسین فروزان‌فر (۵)	بررسی اثربخشی برنامه همگانی ایمن‌سازی علیه هپاتیت ب بر بار بیماری در ایران	Effectiveness of adolescents' immunization against hepatitis B on burden of the disease in Iran	effectiveness	اثربخشی
۶	دکتر محمد فرهادی (۶)	تأثیر تحریک الکتریکی شنیداری بر بهبود وزوز و شکایت‌های متعاقب آن	Effects of auditory electrical stimulation (AES) on tinnitus improvement and associated complaints	effectiveness	اثر
۷	فریبا الماسی نوکیانی (۷)	پاپ اسمیر: از چه سنی و هر چند سال؟	From which age and with which interval should Pap smear be conducted?	effectiveness	مفید بودن
۸	مهدی باسختا (۸)	تأثیر هزینه‌های بهداشتی دولت بر برون‌دادهای بهداشت	Effects of government health expenditure on health outcomes	effectiveness	تأثیر گذاری
۹	امیر قاسمی (۹)	تأثیر اسید هیدروفلوریک تجربی بر استحکام باند و ریزش کامپوزیت به پرسنل	Efficacy of experimental hydrofluoric acid (HF) on bond strength and micro leakage of composite porcelain interface	efficacy	تأثیر
۱۰	نوشین پیمان (۱۰)	بررسی ارتباط خودکارآمدی درک شده و رفتارهای باروری در زنان ایرانی تحت پوشش مراکز بهداشتی درمانی شهرستان مشهد به منظور کاهش بارداری‌های ناخواسته	The relationship between perceived self-efficacy and contraceptive behaviors among Iranian women referring to health centers in Mashhad in order to decrease unwanted pregnancies	efficacy	کارآمدی

جدول ۳- معانی مختلف کلمات "effectiveness"، "efficiency" و "efficacy" در فرهنگ های لغت علوم پزشکی

ردیف	فرهنگ لغات	واژه انگلیسی	واژه فارسی
۱	فرهنگ جامع مدیریت، دکتر داور ونوس، حسن دانایی فرد. انتشارات صفار اشرف. چاپ دوم: تهران ۱۳۸۵	effectiveness	اثربخشی
۲	واژه‌نامه اپیدمیولوژی: جان. ام. لست: ترجمه دکتر محسن جانفریانی، اصفهان: کنکاش ۱۳۷۹	efficiency	کارایی
۳	فرهنگ پزشکی دورلند، ترجمه دکتر علیرضا منجمی. تهران. انتشارات پایاژده ۱۳۸۳	efficacy	خاصیت، اثر
۴	فرهنگ انگلیسی-فارسی با نشانه‌های آوایی (فونتیک) مترجم اکبر ایران‌پناه. تهران: انتشارات زبان‌پژوه ۱۳۸۳	effectiveness	کارساز، تأثیر
		efficiency	کارآمدی
		efficacy	کارایی
		effectiveness	اثر، کارآمد بودن
		efficiency	کارایی، اثربخشی
		efficacy	تأثیر، سودمندی
		effectiveness	کارایی، بازده
		efficiency	اثر، خاصیت

References

- Valadadi SAR, Elahian MS, Daneshian J, Nahvi M. Nitrogen performance characteristics for nitrogen fertilizer management by leaf color diagram. *Journal of Crop Ecophysiology* 2010; 2(3):209-25. (in Persian)
- Arefi M. A study of factors affecting early leaving girls at secondary school: woman in development and politics. *Women's Research* 2004; 2(3):147-61. (in Persian)
- Kadivar M, Piryaei F, Ramezani M. Comparison of the differentiation potential of human mesenchymal stem cells and several animal species. *Koomesh* 2010; 11: 9-270. (in Persian)
- Ghamari givi H, Imani H, Agh A, Mohammadipour N, Mehrabadi S. Efficiency of computerized cognitive behavioral therapy versus clinical intervention for the treatment of major depression. *Koomesh* 2012; 13(2):218-24. (in Persian)
- Frouzafar MH, Mohammad K, Majdzadeh R, Malekzadeh R, Abolhasani F, Mohammadnejad M, et al. Effectiveness of adolescents' immunization against hepatitis B on burden of the disease in Iran. *Hakim Research Journal* 2006;9(2):1- 11.
- Farhady M, Mahmoudeian S, Eazdanparasty V, Danashi A. Effects of auditory electrical stimulation (AES) on tinnitus improvement and associated complaints. *Hakim Research Journal* 2005;8(3):1-8. (in Persian)
- Almasi Nokiani F, Akbari H. From Which Age and with Which Interval Should Pap Smear Be Conducted? *Hakim Research Journal* 2009; 11(4):21- 6. (in Persian)
- Basakha M, Sabbagh Kermani M, Yavari K. Effects of Government Health Expenditure on Health Outcomes. *Hakim Research Journal* 2010; 13(2):121- 8. (in Persian)
- Ghasemi A, Torabzadeh H, Nasiri M, Mahvidyadeh S. Efficacy of experimental hydrofluoric acid (HF) on bond strength and microleakage of composite-porcelain interface. *Journal of Dental Medicine* 2012; 24(4):216-23. (in Persian)
- Peyman N, Heidarnia A, Ghofranipour F, Kazemnejad A, Khodae G, Amin Shokravi F. The relationship between perceived self-efficacy and contraceptive behaviors among Iranian women referring to health centers in Mashad in order to decrease unwanted pregnancies. *J Reprod Infertil* 2007;8(1):78-90.